

Stefan Fölster

**Ett livstidskonto i socialförsäkringen
– att sänka skatten med 40 miljarder
utan att någon förlorar ett öre**

Särtryck ur
En "skattereform" för
socialförsäkringar?
Klas Eklund (red.).
Publica. 1993.
(s. 62–75)

INDUSTRIENS
UTREDNINGS-
INSTITUT
STOCKHOLM

Industriens Utredningsinstitut

är en fristående vetenskaplig forskningsinstitution grundad 1939 av Svenska Arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund.

Syfte

Att bedriva forskning rörande ekonomiska och sociala förhållanden av betydelse för den industriella utvecklingen.

Verksamhet

Huvuddelen av arbetet inom institutet ägnas åt långsiktiga forskningsuppgifter. Man siktar härvid till ett studium av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet och särskilt till att belysa de frågor som hör samman med strukturella och institutionella förändringar. Forskningsresultaten publiceras i institutets skriftserier.

Styrelse

Tekn. dr Håkan Mogren, ordf.
Tekn. dr Lennart Ahlgren
Direktör Gösta Bystedt
Direktör Torbjörn Ek
Direktör Jan Herin
Ekon. dr Ulf Jakobsson
Direktör Gunnar L. Johansson
Professor Gunnar Eliasson, chef

Adress

Industriens Utredningsinstitut
Box 5501, 114 85 Stockholm
Tel. 08-783 80 00
Fax. 08-661 79 69

Ett livstidskonto i socialförsäkringen – att sänka skatten med 40 miljarder utan att någon förlorar ett öre

Stefan Fölster

Ett livstidskonto i socialförsäkringen – att sänka skatten med 40 miljarder utan att någon förlorar ett öre

Stefan Fölster

Inledning och sammanfattning

Närmare 10 procent av Sveriges nationalprodukt omfördelas i form av transfereringar till personer i arbetsför ålder (20–64 år). Samtidigt visar beräkningar att inte mer än fem procent av BNP teoretiskt skulle behöva omfördelas om man ville ge alla dessa precis lika stora årliga inkomster.¹ Om man i stället ville ge alla samma livstidsinkomster skulle den nödvändiga omfördelningen vara ännu mindre än 5 procent av BNP per år. Om man nöjde sig med att garantera en minimilevnadsstandard enligt socialbidragsnormen skulle inte mer 0,8 procent av BNP behöva omfördelas.²

Det kan te sig oförklarligt att ett system byggdes upp som omfördelar i storleksordningen fyra till tio gånger så mycket som nödvändigt för att uppnå välfärdsmålen. Onekligen underskattades de samhällsekonomis-

¹ Som ett exempel beräknar Söderström (1988) Ricci-Lindahls maximala utjämningskvot som anger hur stor andel av den totala inkomstsumman som behöver flyttas från hög- till låginkomsttagare i ålder 20–64 år för att alla skall få precis lika stora inkomster till 12,6 procent av inkomsterna. Detta motsvarar ungefär 5 procent av BNP (år 1984). Fler liknande beräkningar ges i Fölster (1990).

² Jansson (1990) gör denna beräkning för år 1987.

ka kostnaderna av transfereringarna. Samtidigt lyftes generalitetsbegreppet till ett slagord inte bara för dess sakliga argument (t.ex. att undvika stigmatisering) utan också för dess politiska syfte att vinna ett brett stöd för välfärds målen.

Att omfördelningssystemet förefaller så överdimensionerat i förhållande till välfärds målen har emellertid en ljus sida. I en nedskärningstid innebär det utomordentligt goda möjligheter att skapa effektivitetsvinster och besparingar utan att förändra fördelningen av den disponibla inkomsten eller levnadsstandarden för utsatta grupper.

I debatten om socialförsäkringens framtid förekommer tre huvudlinjer. En är att sänka ersättningsnivåerna. Regeringen genomför också vissa sänkningar. En drastisk minskning av offentliga utgifter åstadkoms dock inte.

Den andra linjen är att göra ersättningsnivåerna lika för alla på en mycket låg nivå (Isaksson, 1992). I praktiken innebär detta en privatisering av inkomstförsäkringar utöver det låga grundskyddet. Den linjen skulle kunna krympa statens budgetunderskott, men bara om arbetstagar inte kompenseras genom sänkta skatter. I debatten har inte klarlagts än hur de problem som andra länder har haft med privata inkomstförsäkringar skall undvikas. I Fölster m.fl. (1993) diskuteras dock erfarenheter från andra länder och regler som kan förebygga problemen.

En tredje linje, som varit aktuell i diskussionen om pensionsförsäkringar, är att närmare relatera ersättningsnivåer till summan av avgifter som en person betalar in.

Syftet med denna uppsats är att presentera ett förslag som anslutar sig till den tredje huvudlinjen. Principen att närmare koppla avgiftsnivåer och ersättningsnivåer appliceras här på socialförsäkringarna exklusive pensionsförsäkringen. Grunden i förslaget är att ett livstidskonto inrättas där inbetalningar och utbetalningar avräknas löpande.

Liknande idéer har i viss mån utvecklats tidigare. Söderström (1983) beskriver t.ex. hur privata försäkringsbolag av egen initiativ skulle kunna använda sig av dubbel bokföring för att möjliggöra ett slags livstidskonto. Här visas dock att privata bolag i vanliga fall inte klarar av detta utan hjälp av en offentlig reglering. På olika delområden har också liknande system föreslagits eller finns redan. Studiestödssystemet bygger t.ex. på ett slags livstidskonto. På senare tid har föreslagits att ett obligatoriskt sparkonto bör införas för att finansiera kompetensutveckling vid arbetslöshet (SOU 1992:123, Eliasson, 1992).

Ett livstidskonto kan utformas på många olika sätt. För att illustrera

principen väljs här, något godtyckligt, ett konkret system. För enkelhetens skull bortses här från särskilda regler som kan behövas för t.ex. rollfördelningen under föräldraledigheten, särskilda bidrag till flerbarnsfamiljer och liknande.

Ett livstidskonto inrättas. Ett obligatoriskt månatligt sparande på 5 procent av inkomsten betalas in på kontot tills det når ett maximisaldo av 150 000 kronor. När det maximala beloppet nås behöver en person inte spara mer. Det sparade belopp betalas ut vid pensioneringen. Ersättningar vid sjukdom, föräldraledighet osv. tas från livstidskontot. Livstidskontot kan dras ner till ett minimalsaldo på -150 000 kronor, dvs. ett lån. Därefter betalas ersättningar av försäkringskassan. Om livstidskontot står på minus vid pensioneringen täcks underskottet av försäkringskassan.

Ett livstidskonto kan införas både i samband med det nuvarande offentliga socialförsäkringssystemet, men också i samband med ett delvis privatiserat system. I ett system med privata försäkringsbolag flyttas livstidskontot med när en person byter försäkringsbolag. Det blir då obligatoriskt för försäkringsbolagen att acceptera medflyttningen av en skuld eller tillgodohavanden när en person byter bolag.

I båda systemen ger ett livstidskonto effektivitetsvinster som sammanfattas kort i det följande:

A) Med hjälp av ett livstidskonto klarar människor själva av en stor del av omfördelningen under sin livstid. Detta innebär att skattekilarna i socialförsäkringssystemet minskar. Enligt en grov kalkyl skulle införandet av ett livstidskonto krympa skattekilarna motsvarande en skattesänkning med 40 miljarder kronor om året.

B) Risken att människor fuskar med socialförsäkringar eller överutnyttjar dem minskar betydligt eftersom de betalas med de "egna" pengarna på livstidskontot. Ändå kvarstår ett fullt försäkringsskydd för dem som verkligen behöver det.

C) Övergången till ett system med livstidskonto kan åstadkommas med mycket små omfördelningseffekter. Genom att vid övergången ge människor olika saldon på livstidskontot "kapitaliseras" de förväntningar på vinster eller förluster som människor kan ha i det nuvarande systemet. För den som vill ändra sina frivilliga inkomstförsäkringar efter övergången, eller som kommer in ny i systemet, slår livstidskontot natur-

ligtvis annorlunda än det nuvarande systemet. Med livstidskontot vinner de som i det nuvarande systemet betalar in mycket under sin livstid men som råkar ha låg lön eller ingen försäkring just innan de blir sjuka, arbetslösa, eller får barn. Däremot förlorar personer på livstidskontot som i nuvarande systemet gör små inbetalningar under sin livstid, men som råkar ha hög lön just innan de blir sjuka eller får barn.

D) I ett system med privata försäkringsbolag hjälper livstidskontot att lösa ett marknadsmisslyckande. Ett viktigt effektivitetsproblem för privata försäkringar ligger i att klara av situationer där personer under perioder av sitt liv betalar mindre än den aktuariemässiga premien, och samtidigt tillåta full rörelsefrihet mellan konkurrerande försäkringsbolag. Ett offentligt reglerat livstidskonto löser det problemet genom att ge personer möjlighet att flytta med en skuld eller tillgodohavande till ett annat bolag.

E) Ett livstidskontot ökar sparandet i ekonomin, eller stärker offentliga finanser beroende på i vilken mån sparkravet kompenseras med sänkta skatter eller arbetsgivaravgifter och i vilken mån inbetalningar på livstidskontot organiseras som ett premiereserv eller ett omfördelningssystem.

F) Förslaget om livstidskontot har en bredare tillämpning än enbart socialförsäkringssystemet. Tabell 1 visar vilka försäkringar och bidrag förslaget gäller i första hand, och till vilka det kan utvidgas.³ I Fölster m.fl. (1993) undersöks ett system med livstidskonto som också appliceras till finansiering av barnomsorg och en sjukvårdsförsäkring.

I nästa avsnitt, ”Principer”, diskuteras de principer och beräkningar som förslaget grundas på. I avsnittet ”Livstidskontots institutionella form” behandlas den institutionella tillämpningen av förslaget och övergången från det nuvarande systemet diskuteras.

³ Ålderspensioner behandlas inte här eftersom de har undersökts i många andra sammanhang. Ett politiskt konsensus för en reformering av ålderspensioner som följer principen att avgifter och erhållna förmåner skall vara närmare korrelerade än idag verkar vara nära. Det förslag som diskuteras här syftar i grunden till att utvidga den principen till hushållstransfereringar i allmänhet.

Tabell 1. Livstidskontots tillämpningsområden.

Offentliga utgifter 1990 i miljoner kronor	
Direkt tillämpning	
Socialförsäkring:	
Sjukpenning	33 924
Föräldrapenning	12 117
Arbetskadaersättning	8 582
Delpension	1 523
Barnbidrag	10 494
Bidragsförskott	2 980
Förtidspension och liknande	4 687
Arbetslöshets och lönegarantiförsäkring	12 800
Andra bidrag:	
Socialbidrag	4 700
Studiemedel	5 855
Summa	100 874
Möjlig utvidgning:	
Alla individuella nyttigheter som bekostas offentligt	ung. 200 000 (18 % av BNP)
Möjlig samordning:	
Ålderspension	
Folkpension	56 933
ATP	69 178
KBT	5 546

Principer

Att ett grundskydd måste finnas tillgängligt för dem som inte har egna resurser betraktas idag som en grundbult i ett civiliserat samhälle. Det är också det enda sättet att uppfylla målet om en minimilevnadsstandard. Diskussionen handlar om hur grundskyddet skall finansieras, på vilken nivå det skall ligga, och vilka villkor som skall vara förknippade med det.

Grundskyddet bör vara obligatoriskt. Detta innebär att grundskydds-försäkringen antingen drivs i offentlig regi, eller att det krävs en obligatorisk anslutning till privata försäkringar som t.ex. med trafikförsäkringen. Privat regi kan i sin tur kräva vissa offentliga regleringar om återförsäkring av risker och fri tillgänglighet av försäkringar även för riskgrupper.

Argumenten för ett obligatorisk grundskydd är numera så allmänt accepterade att de inte diskuteras närmare här. Dessa argument gäller för ett hushållsinkomstprövat grundskydd såsom socialbidrag, men inte nödvändigtvis för ett individuellt grundskydd.

Att ett grundskydd görs obligatoriskt löser dock inte alla problem. Kvar finns ett så kallat "moral hazard"-problem. Detta innebär att människor kan ha motiv att utnyttja grundskyddet i onödan. Problemet är naturligtvis större ju högre grundskyddet är. Ett lågt grundskydd utgör på så sätt en större självrisk. Ändå kvarstår problemet, kanske inte för dem som inte har några alternativ, men för dem som samtidigt kan arbeta svart eller av andra skäl tillfälligt inte vill arbeta. Det grundskydd som socialbidrag ger idag ligger mycket nära den nettoinkomst som många arbeten ger. Det finns därför ett påtagligt problem att en s.k. fattigdomsfälla uppstår där människor inte har motiv att ta ett arbete.

Moral hazard-problemet kan mildras genom ett livstidskonto. Ett livstidskonto minskar motiven att begära grundskyddet i onödan, eftersom det för med sig ett minskat tillgodohavandet på kontot. Dessutom minskar motiven att arbeta svart eftersom skattekillen för lagligt arbete krymper.

Redan idag finns den principen till en liten del i socialbidragssystemet. Socialbidragstagare som har en anställning som börjar längre fram i tiden tvingas återbetala sitt bidrag när de börjar arbeta. Genom ett livstidskonto sätts den principen i system. Den allra största delen av socialbidragstagare i Sverige är i åldersgruppen 20–29 år, vilket innebär att de flesta antagligen hittar arbete så småningom och förblir sysselsatta resten av livet.

Inkomsttrygghet utöver grundskyddet

Grundskyddet uppfyller målet om en minimilevnadsstandard. Inkomstförsäkringar utöver grundskyddet kan däremot svårligen motiveras med jämlikhetsmålet. Det ges ibland uttryck för känslan att det är mer synd om en höginkomsttagare som förlorar sin höga inkomst än om någon som aldrig har haft en hög inkomst. I grunden kan det dock ur jämlikhetssynpunkt aldrig vara viktigare att ge en höginkomsttagare inkomstersättning än att höja levnadsstandarden för de sämst ställda.

Däremot finns ofta mycket goda skäl för individen att vilja försäkra sig mot inkomstbortfall utöver grundskyddet. Detta gäller speciellt för dem som vill lånefinansiera investeringar i förväntan om en fortsatt hög lön.

Argumenten för en obligatorisk inkomstförsäkring är betydligt svagare än för ett grundskydd. Framför allt uppstår inte det så kallade "free rider"-problemet. En person som väljer att inte teckna en frivillig inkomstförsäkring får ju ingen alternativ inkomst utöver grundskyddet. Även idag är vissa inkomstförsäkringar valfria som t.ex. arbetslöshetsförsäkring, eller sjukpenning för egna företagare. Det finns således inga principiella hinder för en ökad valfrihet.

Däremot har tre typer av problem med frivilliga inkomstförsäkringar uppmärksamats. Dessa är "moral hazard", "adverse selection", samt problemet att vissa kan ställas utanför. Det finns visserligen gängse lösningar som t.ex. privata försäkringar använder som kan mildra dessa problem. Det visar sig emellertid att ett livstidskonto löser alla tre problemen mer effektivt till följd av möjligheten att kunna kräva återbetalning av utbetalda inkomstersättningar.

Moral hazard-problemet mildras vanligtvis genom självrisk. En självrisk utgör emellertid en högst ofullständig lösning. Om självrisken inte är allt för stor finns det ändå betydande skäl att missbruka försäkringen för den som har ett högt alternativvärde av tiden, t.ex. att arbeta svart. Om självrisken är väldigt stor blir försäkringen meningslös. Ett obligatorium påverkar inte heller risken för moral hazard, utan kan till och med öka den eftersom de som inte frivilligt hade valt en inkomstförsäkring nu får motiv att utnyttja den.

Ett livstidskonto utgör en förbättring jämfört med en vanlig självrisk på samma sätt som för grundskyddet som beskrevs ovan. Ett livstidskonto innebär att självrisken är betydande, men den enskilde får hjälp att fördela den över tiden.

Adverse selection (negativt urval) minskar effektiviteten i frivilliga försäkringar. De som tror sig löpa mindre risk än som är reflekterat i försäkringspremien kan ställa sig utanför och höjer därmed kostnaden för dem som är kvar. Ett vanligt sätt att minska adverse selection är genom en bonus som ges i efterhand, dvs. en ersättning som människor får i efterhand för att ha varit skadefria. Detta är naturligtvis i princip det samma som händer i ett system med livstidskonto. Problemet med negativt urval är dock mindre med livstidskontot eftersom ökade ersättningsutbetalningar förpliktigar till ökade återbetalningar eller sparande senare. Detta är i grunden en negativ bonus som konkurrerande frivilliga försäkringar inte kan ta ut, eftersom kunderna då skulle byta bolag för att slippa återbetala.

Slutligen finns problemet att vissa ställs utanför i ett system med frivilliga inkomstförsäkringar. I vissa fall kan det anses helt befogat. Någon som har valt bort den frivilliga inkomstförsäkringen under hela sitt liv och på det sättet betalat en lägre försäkringsavgift har naturligtvis inga anspråk på mer än grundskyddet när han t.ex. arbetsskadas.

Situationen är dock helt annorlunda för den som t.ex. får barn tidigt i sitt liv, eller vill ha skydd mot inkomstbortfall till följd av arbetslöshet. En sådan person vill ta ut försäkringspengarna först och betala försäkringspremien sedan under resten av yrkeslivet. En helt frivillig försäkring som tillåter kunden att säga upp sig när som helst kan inte tillåta en sådan retroaktiv betalning av försäkringspremien.

Ett livstidskonto kan däremot inte sägas upp. Det är det som gör det möjligt att ge ett försäkringsskydd där premierna i vissa fall kan betalas i efterhand. Livstidskontot kan också beskrivas som en möjlighet att ta lån från kontot under vissa skeden av livet kopplat med en låneförsäkring som täcker lånet om det på grund av låga inkomster inte kunnat återbetalas fram till pensioneringen.

Sammanfattningsvis finns få skäl som talar för obligatoriska inkomstförsäkringar. Ett livstidskonto minskar dock några av de effektivitetsproblem som drabbar frivilliga inkomstförsäkringar.

Privatisering

Privata inkomstförsäkringar förekommer i en del andra länder. Någon systematisk empirisk jämförelse av effektiviteten har varit svår att genomföra. I flera länder, t.ex. Tyskland, anser man sig dock ha gjort dåliga erfarenheter med privata system och är på väg att införa betydan-

de offentliga ingrepp. Problemen och tankbara lösningar diskuteras i Fölster m.fl. (1993).⁴

En orsak till problemen i privata försäkringssystem är att privata försäkringsbolag i allmänhet inte kan tillåta situationer där försäkringstagaren har en skuld till bolaget. En sådan person skulle helt enkelt byta bolag för att slippa skulden. Om man i stället gör personer återbetalningsskyldiga även när de säger upp en försäkring riskerar kunder att bli instängda hos en försäkringsgivare. Konkurrensen mellan försäkringsbolag fungerar då inte längre på ett tillfredställande sätt.

Teoretiskt skulle det privata försäkringsbolaget kunna använda dubbel bokföring (enligt Söderström, 1983). Detta innebär att försäkringsbolaget har ett konto för varje försäkringstagare. På detta debiteras den årliga premien som en skuld, medan de gjorda inbetalningarna bokförs som amorteringar på skulden. Systemet liknar således tanken om ett livstidskonto. När en person byter bolag skulle den nya försäkringsgivaren kunna ta över skulden eller tillgodohavandet.

Om en person byter bolag har emellertid det nya försäkringsbolaget inte nödvändigtvis intresse av att ta över en skuld om t.ex. försäkringstagaren inte verkar särskilt kreditvärdig. I praktiken har det visat sig att försäkringsbolagen i de länder som har privata försäkringsbolag vanligtvis inte kommer överens om villkor som möjliggör ett livstidskonto.

För att få ett livstidskonto att fungera i samband med privata företag krävs således en reglering så att kontot kan flyttas med när kunder byter bolag. Det krävs också en lagstiftning som fastställer människors betalningsansvar för en skuld på livstidskontot. Det kan göras enligt det förslag som diskuterats här, nämligen att varje person är förpliktigad att spara 5 procent av lönen så länge kontosaldot är under 150 000 kronor.

En kalkyl av livstidskontots effekter

I följande avsnitt beräknas i vilken grad ett livstidskonto undviker onödig rundgång och sänker skatteandelen av socialförsäkringsavgifternas skatteandel jämfört med dagens system. En beräkning på ett faktiskt

⁴ Ett exempel är den tyska s.k. "Pflegeversicherung". Ett annat exempel är arbetsskadeförsäkringen i Kalifornien. Försäkringen är obligatorisk. Administrationskostnaderna motsvarar en tredjedel av försäkringarnas totala utbetalning, det mångdubbla av kostnaden i det svenska systemet. Exemplet visar också att ett privat system inte automatiskt är fritt från de politiska mekanismer som kan tvinga fram ineffektiva försäkringsvillkor.

dataunderlag innebar ett betydligt större arbete än som är möjligt när i stället baseras beräkningen på en simulerad befolkning på 1 000 personer. Samtidigt antas förhållandena under personernas alla livsskeden vara som för respektive åldersgrupp idag. Detta innebär också ett antagande att alla löner och priser förblir som under 1990 (i reala termer).

För dessa 1 000 personer har livsbanor simulerats, mellan åldrarna 20 till 64, vars fördelning ungefär stämmer med den verkliga. Personerna råkar med viss sannolikhet ut för fem typer av händelser; utbildning, arbetslöshet, arbetsoförmåga, sjukdom och barn. För var och en av dessa händelser finns en så kallad "hazardfunktion" som för varje dag i personens liv med viss sannolikhet påkallar händelsen. Sannolikheterna är baserade på SCBs statistik om andelen i varje åldersgrupp som är arbetslös, sjuk osv. Med en slumpgenerator har sedan var och en av de 1 000 personernas liv genererats som en dagsvis sekvens av arbete och frånvaro av de fem olika skälen. I ett separat working paper (Fölster 1992) förklaras hur hazardfunktionerna ser ut och andra detaljer.

Av respektive lön och frånvarorsak beräknas inbetalningar till socialförsäkringssystemet samt skatten till de bidragssystem som är med enligt tabell 1 såväl som utbetalningar av bidrag och försäkringar. Beloppen är schablonmässiga. Avtalsmässiga kompensationer från arbetsgivare negligeras. Skatten som täcker kostnader för bidragssystemen och tillskott till socialförsäkringssystemet antas vara en fast procentandel av lönen.

Av detta beräknas fördelningen av livslönen före och efter de transfereringar och bidrag som är med enligt tabell 1. Sedan beräknas hur stor omfördelning av livstidsinkomsten som sker mellan personer (i ålder 20–64) i förhållande till den totala transfereringsnivån. På årsbasis motsvarar dessa nettotransfereringar 2,9 procent av BNP. Detta kan jämföras med de faktiska transfereringarna enligt tabell 1 som ingår i beräkningen på 8,9 procent av BNP år 1990.

Den viktiga frågan är emellertid i vilken mån dessa transfereringar är att betrakta som skatt. Detta har beräknats som en simulering, där en person tjänat 100 kronor mer i lön under ett år. Av det betalas en del i socialförsäkringsavgifter och skatt. Förhållandet mellan ökningen i inbetalningar och ökningen i utbetalningar beräknades sedan. Detta gjordes för varje år och för varje person. På så sätt beräknas en marginalskatteandel av socialförsäkringsavgifterna som ett genomsnitt för alla personer.

För systemet med livstidskontot har beräkningen med två olika anta-

ganden om ersättningsnivåer gjorts. Som en referenspunkt har beräknats hur stor marginalskatteandelen vore om alla hade ersättningsnivåer på en grundskyddsnivå i höjd med socialbidrag.

Det andra, mer relevanta, antagandet är att alla ersättningsnivåer är som i dagens system. Detta kan antingen tolkas så att man inför livstidskontot i det nuvarande offentliga systemet, eller att alla i ett system med frivilliga inkomstförsäkringar väljer samma ersättningsnivåer som i det nuvarande systemet.

Enligt utformningen av livstidskontosystemet som beskrivs i inledningen är alla personer förpliktigade att spara 5 procent av bruttolönen på livstidskontot så länge saldot är under 150 000 kronor. Alla ersättningar betalas från livstidskontot tills saldot når en skuld på 150 000 kronor. Därefter betalas ersättningar av försäkringsbolaget. Om kontot vid pensioneringen står på minus täcks skulden av försäkringsbolaget.

Tabell 2 visar skatteandelen på ökade inbetalningar till följd av en löneökning i de olika systemen.

Tabell 2. Skatteandel av socialförsäkringsavgifter och bidragsfinansiering.

	In/utbetalningar som andel av BNP	Skatteandel
Nuvarande system	8,9 %	82 %
Livstidskonto som enbart betalar grundskydd	3,8 %	56 %
Livstidskonto med inkomst- försäkring motsvarande nuvarande ersättningsnivåer	8,9 %	44 %

Den höga skatteandelen för det nuvarande systemet förklaras dels av att en stor andel av bidragen inte är relaterade till inkomst eller endast svagt relaterade som socialbidrag, barnbidrag eller arbetslöshetsersättningen. Än viktigare är dock att vid sjukdom eller annan frånvaro så beräknas ersättningen endast baserad på den senast tjänade inkomsten, i stället för på ackumulerade inbetalningar.

Som en jämförelse uppskattar Persson (1991) att 75 procent av ATP-avgiften är att betrakta som skatt.

För ett system med livstidskonto består skatteandelen dels av transfereringar till dem som hamnar på minus över livstiden och dels av att de

som vet att de hamnar på minus måste betrakta de inbetalningar de gör som en skatt.

Beräkningen av skatteandelen har gjorts för en marginell inkomstökning. Antar man att det också motsvarar den genomsnittliga skatteandelen skulle det innebära att övergången till ett livstidskonto är likvärdig med en skattesänkning motsvarande 5,1 procent av BNP i ett system med enbart grundskydd och 3,5 procent av BNP om alla valde försäkringar som garanterar samma utbetalningar som i det nuvarande system. I det senare fallet skulle skattesänkningen då motsvara 38 miljarder kronor (år 1990).

Eftersom det är sannolikt att frivilliga försäkringar väljs med andra utbetalningsnivåer som kanske är mer effektiva kan skattesänkningen på sikt blir större än 38 miljarder. Det bör betonas att beräkningen baserats på antagandet att alla har livstidskonto. Om man väljer en övergångsprocess där byte till livstidskontot är valfritt uppstår naturligtvis inte hela skattesänkningseffekten omedelbart.

Livstidskontots institutionella form

Livstidskontot är mer en principlösning än ett konkret förslag och kan implementeras på många olika sätt. I detta avsnitt diskuteras några aspekter som har bäring på en konkret utformning.

Administration

Administrationen kring ett livstidskonto behöver inte bli mer omfattande än i nuvarande system. Erfarenhet från Centrala studiemedelsnämndens hantering av ett slags livstidskonto visar att upprätthållandet av dessa konton i sig kan genomföras till en i sammanhanget försumbar administrationskostnad. Den relevanta frågan är istället om hanteringen av inbetalningar och utbetalningar blir mer komplicerad än det arbete som försäkringskassorna, arbetsgivaren, och skatteförvaltningen utför idag.

Inbetalning av avgifter och sparandet kan bli något mer komplicerat eftersom arbetsgivaren måste skilja mellan personer som inte behöver spara på livstidskontot och personer som måste spara. Om inkomstförsäkringar görs valfria ökar komplexiteten ytterligare.

På utbetalningssidan finns däremot möjlighet till besparingar. Utbe-

talningssystemen är idag ofta rätt komplicerade. Föräldrapenningen omgärdas t.ex. av häpnadsväckande detaljregler. Att systemet är komplicerat orsakar många misstag vilket leder till höga administrationskostnader. Det komplicerade regelsystemet är en följd av att man successivt försökt att täppa till möjligheter till fusk. Med ett livstidskonto finns mindre motiv till fusk. För de flesta människor innebär ett överuttag från livstidskontot enbart att det finns mindre pengar senare eller att inbetalningskraven ökar senare. Därför tillåter livstidskontot förmodligen en avsevärd förenkling av regelsystemet.

Övergången

Inrättandet av ett livstidskontosystem är självfallet enklast innan en privatisering äger rum. Livstidskontot kan sedan ges en ”öppen utformning” som tillåter att individer, grupper eller privata försäkringar lätt kan överta delar av försäkringssystemet. Därmed öppnas vägen för senare privatiseringar på ett sätt som inte skapar samordnings- eller låsningsproblem.

Övergången till ett system med livstidskonto kan genomföras på ett sådant sätt att omfördelningseffekterna blir mycket små. Väntade vinster och förluster av övergången kan kompenseras genom det saldo som livstidskontot ställs på i början. Livstidskontosaldot som fastställs vid övergången ”kapitaliserar” på så sätt de förväntningar på vinster eller förluster som människor har i det nuvarande systemet. Detta kan göras schablonmässigt så att de som t.ex. redan är arbetslösa eller sjuka och har låg lön får förhållandevis höga belopp på kontot, medan friska höginkomsttagare initialt får en skuld på kontot.

I princip skulle man även kunna låta alla välja om de vill försäkras enligt de gamla, nuvarande, villkoren eller enligt livstidskontot. Motivet att byta till livstidskontot är då att den effektivitetsvinst som systemet ger innebär en mer förmånlig försäkring samt att valfriheten förmodligen uppskattas av många. En sådan valfri övergång fördröjer naturligtvis implementeringen av skattesänkningseffekten.

Referenser

- Björklund, A., *The impact of family background on the returns to and length of schooling in Sweden*. 1992.
- Eliasson, G., *Marknaden för yrkesutbildning*. IUI working paper, 1992.
- Fölster, S., *Den offentliga sektorn*. Bilaga 26 till Långtidsutredningen. 1990.
- Fölster, S., *Ett livstidskonto i socialförsäkringen*. Industriens Utredningsinstitut, 1992, mimeo.
- Fölster, S. m.fl., *Sveriges systemskifte i fara? Erfarenheter av privatisering, avreglering och decentralisering*. IUI, 1993.
- Hydén, L., *Bidragsmönster: Socialbidragshushåll under fem år*. Stockholms socialförvaltning, Forsknings och Utvecklingsbyrån, rapport nummer 129.
- Isaksson, A., *När pengarna är slut – välfärden efter välfärdsstaten*. Brombergs. Stockholm, 1992.
- Jansson, K., *Inkomst- och förmögenhetsfördelningen 1967–1987*. Bilaga till Långtidsutredningen 1990.
- Persson, M., *Vad är det för fel på ATP-systemet?* Ekonomisk Debatt, 1991, 3, 205.
- SOU 1992:73, *Välfärd och valfrihet – service, stöd och vård för psykiskt störda*.
- SOU 1992:123, *Ett hav av möjligheter – AMU-gruppen på väg mot 2000-talets utbildningsmarknad*.
- Söderström, L., *De svenska socialförsäkringarnas finansiering*, i *Inför Omprövningen*, Björklund, A. m.fl., Publica. Stockholm, 1983.
- Söderström, L., *Inkomstfördelning och fördelningsspolitik*, SNS, 1988.

Booklets

337. *Ett livstidskonto i socialförsäkringen: att sänka skatten med 40 miljarder utan att någon förlorar ett öre.* Stefan Fölster. Reprint from *En "skattereform" för socialförsäkringar?* Klas Eklund (ed.). Stockholm: Publica. 1993. 14 pp.
336. *Stainless Steel in Sweden: Antidumping Attacks Responsible International Citizenship.* Gunnar Fors. Reprint from *Antidumping. How It Works and Who Gets Hurt.* J. Michael Finger (ed.). Ann Arbor: The University of Michigan Press. 1993. 25 pp.
335. *Företagens, institutionernas och marknadernas roll i Sveriges ekonomiska kris.* Gunnar Eliasson. Reprint from *Nya villkor för ekonomi och politik. Ekonomikommisionens förslag. SOU 1993:16, bilaga 6.* 39 pp.
334. *Utlandsinvesteringar och policy-implikationer.* Thomas Andersson. Reprint from *Nya villkor för ekonomi och politik. Ekonomikommisionens förslag. SOU 1993:16, bilaga 3.* 23 pp.
333. *Den stökiga marknadsekonomin.* Gunnar Eliasson. Reprint from *Tvivet på nationalekonomin: Fyra ekonomer diskuterar vetenskapen och verkligheten.* Källa/40. Forskningsrådsnämnden. Mars 1993. 17 pp.
332. *Explaining Cross-Country Variation in Nationalization Frequencies.* Thomas Andersson and Kurt Brännäs. Reprint from *Rivista Internazionale di Scienze Economiche e Commerciali*, Vol. 40, No. 1, 1993. 16 pp.
331. *Sectoral Shocks and Structural Unemployment: An empirical analysis.* Eugenia Kazamaki Ottersten. Reprint from *European Economic Review*, Vol. 37, No. 1, January 1993. 19 pp.
330. *Adaptive Economizing, Technological Change and the Demand for Labour Disequilibrium.* Richard H. Day and Kenneth A. Hanson. Reprint from *Technological Change, Employment and Spatial Dynamics.* P. Nijkamp (ed.). Berlin: Springer Verlag. 1986. 22 pp. *Cobweb Chaos.* Richard H. Day and Kenneth A. Hanson. Reprint from *Contributions to Economic Analysis. Economic Models, Estimation, and Socioeconomic Systems: Essays in Honor of Karl A. Fox.* T.K. Kaul and J.K. Sengupta (eds.). Amsterdam: North-Holland. 1991. 18 pp.

329. *Comparative Monetary and Fiscal Policy Dynamics*. Richard H. Day. Reprint from *Financial Dynamics and Business Cycles: New Perspectives*. Willi Semmler (ed.). New York: M.E. Sharpe, Inc. 1989. 26 pp.
328. *Decentraliserad lönebildning som regionalpolitik*. Per Skedinger. Reprint from *Lönebildning i förändring*. Svenska Arbetsgivareföreningen. 1992. 21 pp. *Bör affärstiderna regleras?* Mikael Ingemarsson och Per Skedinger. Reprint from *Ekonomisk Debatt* nr 8, 1992. 10 pp.
327. *Från plan till marknad*. Gunnar Eliasson. Reprint from 22 ekonomiska essäer tillägnade Lars Werin. Clas-Henric Siven (red.). SNS Förlag. 1993. 7 pp.
326. *The Rise of Small Business: Causes and Consequences*. Bo Carlsson. Reprint from *Singular Europe: Economy and Polity of the European Community after 1992*. William James Adams (ed.). Ann Arbor: The University of Michigan Press. 1992. 25 pp.
325. *Non-Existence of Single-Wage Equilibria in Search Models with Adverse Selection*. James W. Albrecht and Susan B. Vroman. Reprint from *Review of Economic Studies*, Vol. 59, No. 200, July 1992. 8 pp.
324. *Dual Labor Markets, Efficiency Wages, and Search*. James W. Albrecht and Susan B. Vroman. Reprint from *Journal of Labor Economics*, Vol. 10, No. 4, October 1992. 24 pp.
323. *Stochastic Trends and Economic Fluctuations in a Small Open Economy*. Erik Mellander, Anders Vredin and Anders Warne. Reprint from *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 7, 1992. 26 pp.
322. *An Empirical Analysis of Unemployment by Region: A Case Study – Sweden*. Eugenia Kazamaki Ottersten. Reprint from *On the Mysteries of Unemployment*. C.H.A. Verhaar and L.G. Jansma et al. (eds.). Kluwer Academic Publishers. 1992. 22 pp.
321. *Affärsmisstag och konkurser*. Gunnar Eliasson. Reprint from *Ekonomiska Samfundets Tidskrift*, nr 4, 1992. 15 pp.
320. *Sveriges utrikeshandel i ett globalt perspektiv*. Thomas Andersson. *Industri- och branschbegreppens förändring*. Pontus Braunerhjelm. Reprint from *Sveriges Industri*. Stockholm: Förlags AB Industrielitteratur. 1992. 25 pp.
319. *Arbetskvalitet och ersättning*. Gunnar Eliasson. Reprint from *Det nya arbetslivet*. Lena Gonäs och Birger Viklund (red.). Arbetslivscentrum.

1992. 17 pp.
318. *O valor da utilização potencial das florestas.* Thomas Andersson. Reprint from Anais – 2o Congresso Nacional sobre Essências Nativas. São Paulo. Revista do Instituto Florestal, Parte 4, Edição Especial, 1992. 7 pp.
317. *Hög ränta i dag betalar sig i form av låg ränta i morgon.* Gunnar Eliasson. *Växelkurser och internationella räntebindningar.* Hans Genberg. *Hur kan vi bli av med dåliga banker?* Clas Wihlborg. Reprint from Cash-Links nr 1, februari 1992 och nr 3, september 1992. 15 pp.
316. *Child Care Subsidies and Labor Supply in Sweden.* Siv Gustafsson and Frank Stafford. Reprint from The Journal of Human Resources, 27, 1, 1992. 27 pp.
315. *Business Competence, Organizational Learning, and Economic Growth: Establishing the Smith–Schumpeter–Wicksell (SSW) Connection.* Gunnar Eliasson. Reprint from Entrepreneurship, Technological Innovation, and Economic Growth. Studies in the Schumpeterian Tradition. Frederic M. Scherer and Mark Perlman (Eds.). Ann Arbor. The University Michigan Press. 1992. 29 pp.
314. *An Indirect Approach to Measuring Productivity in Private Services.* Erik Mellander. Reprint from The Scandinavian Journal of Economics, Vol. 94, Supplement, 1992. 16 pp.
313. *Financial Institutions in a European Market for Executive Competence.* Gunnar Eliasson. Reprint from Financial Regulation and Monetary Arrangements after 1992. C. Wihlborg, M. Fratianni and T.D. Willetts (Eds.). Elsevier Science B.V. 1991. 18 pp.
312. *L'industrie suédoise se positionne dans une Europe nouvelle.* Gunnar Eliasson. Reprint from Revue du Marché commun et de l'Union européenne. Numéro spécial: La demande d'adhésion de la Suède. No. 359, juin 1992. 7 pp.
311. *Sveriges utrikeshandel i en förändrad omvärld.* Thomas Andersson. *Näringspolitikens regionala struktur i framtiden.* Stefan Fölster. Reprint from Utsikt mot framtidens regioner. Bilaga 1 till betänkande av Regionutredningen. SOU 1992:64. 49 pp.
310. *Effektiva lönomodeller och svensk arbetsmarknad.* Eugenia Kazamaki. Reprint from Ekonomi Under Debatt: Löner och sysselsättning. Lars Calmfors (red). SNS Förlag. 1992. 8 pp.
309. *Taxesänkning, var god dröj! Effekter av taxineringens avreglering.*

- Stetan Folster. Reprint from *Ekonomisk Debatt* 3, 1992. 9 pp.
308. *Accounting for Macroeconomic Influences on the Firm*. Lars Oxelheim, Clas Wihlborg. Reprint from *Journal of International Financial Management & Accounting*, Vol. 3, No. 3, 1991. 25 pp.
307. *Fair Wages, Involuntary Unemployment and Tax Policies in the Simple General Equilibrium Model*. Jonas Agell, Per Lundborg. Reprint from *Journal of Public Economics*, Vol. 47, No. 3, April 1992. 22 pp.
306. *Modeling the Experimentally Organized Economy*. Gunnar Eliasson. Reprint from *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 16, No. 1–2, July 1991. 30 pp. *Economies of Scale through Network Technologies and the Size of State Space*. Gunnar Eliasson. Comments to David, P.A.–Bunn, J.A. *Gateway Technologies and the Evolutionary Dynamics of Network Industries*. Reprint from Heertje–Perlman (eds.) *Evolving Technology and Market Structure*. Ann Arbor. The University of Michigan Press. 1990. 7 pp. *Review of "Production, Entrepreneurship, and Profits" by Shih-Yen Wu*. Gunnar Eliasson. Reprint from *Journal of Economic Literature*, Vol. XXIX, September 1991. 3 pp.
305. *The Dynamics of Economic Systems, or How to Transform a Failed Socialist Economy*. Pavel Pelikan. Reprint from *Journal of Evolutionary Economics*, Vol. 2, No. 1, 1992. 25 pp.
304. *Vem får sjukpenning? En empirisk analys av sjukfrånvarons bestämningsfaktorer*. Anders Björklund. Reprint from *Arbetskraft, arbetsmarknad och produktivitet*. Expertrapport nr 4 till produktivitetsdelegationen. 1991. 15 pp.
303. *Paying for Safety: Voluntary Reduction of Residential Radon Risks*. Jeannette Åkerman, F. Reed Johnson, Lars Bergman. Reprint from *Land Economics*, Vol. 67, No. 4, November 1991. 12 pp.
302. *Aktiemarknadens närsynthet och företagets investeringsbeslut*. Clas Wihlborg. *Den samhällsnyttige insidern*. Gunnar Eliasson. Reprint from *Cash-Links* nr 3, september 1991 och nr 4, november 1991. 20 pp.
301. *Effektiva finansmarknader – behövs de?* Gunnar Eliasson. *Finanssystemens betydelse för Östeuropas omstrukturering*. Tad Rybczynski. *Hur påverkas aktiekurserna av förändringar i växelkurser och andra makroekonomiska variabler?* Lars Oxelheim, Clas

- Wihlborg. Reprint from Cash-Links nr 2, juni 1991. 18 pp.
300. *Svenska underleverantörer och småföretag i det nya Europa*. Pontus Braunerhjelm. Reprint from The Journal of the Economic Society of Finland, nr 4, 1991. 10 pp.
299. *The Allocation of Time: Empirical Findings, Behavioral Models, and Problems of Measurement*. F. Thomas Juster, Frank P. Stafford. Reprint from The Journal of Economic Literature, Vol. XXIX, No. 2, June 1991. 52 pp.
298. *Flexible Automation in the U.S. Engineering Industries*. Erol Taymaz. Reprint from International Journal of Industrial Organization, Vol. 9, No. 4, 1991. 16 pp.
297. *Corporate Strategies in a Turbulent World Economy*. Lars Oxelheim, Clas G. Wihlborg. Reprint from Management International Review, Vol. 31, No. 4, 1991. 23 pp.
296. *Government Failure – the Cause of Global Environmental Mismanagement*. Thomas Andersson. Reprint from Ecological Economics, Vol. 4, No. 3, December 1991. 22 pp.
295. *The International Firm: A Vehicle for Overcoming Barriers to Trade and a Global Intelligence Organization Diffusing the Notion of a Nation*. Gunnar Eliasson. Reprint from Corporate and Industry Strategies for Europe. L.-G. Mattsson and B. Stymne (Eds.). Elsevier Science Publishers B.V. 1991. 32 pp.
294. *An Interpretation of the Effects of Age on Migration: Nordic Migrants' Choice of Settlement in Sweden*. Per Lundborg. Reprint from Southern Economic Journal, Vol. 58, No. 2, October 1991. 13 pp.
293. *Comparative Statics in Dynamic Programming Models with an Application to Job Search*. James W. Albrecht, Bertil Holmlund, Harald Lang. Reprint from Journal of Economic Dynamics & Control, Vol. 15, No. 4, October 1991. 15 pp.
292. *Den nordiska arbetsmarknaden och europaintegrationen*. Per Lundborg. Reprint from Migrationen och det framtida Norden. Ismo Söderling och Jouni Korkiasaari (red). Migrationsinstitutet, Åbo. 1991. 8 pp.
291. *Hur påverkas de mindre företagen av det nya Europa? Företagsspecifika faktorer och "investeringsklimat"*. Pontus Braunerhjelm. Reprint from Ekonomisk Debatt 7, 1991. 5 pp.

